

190
Stupeň utajení ZRUŠEN dle § 22, odst. 4, zák. č. 412/2005 Sb., dne 12.5.2006

A-003278/17-76

12. května 1976

ODBOR 17

~~Právní tajemství~~

Výt. č. 44

SOUHRNNÁ INFORMACE ROZVĚDKY

Východní politika vlády NSR po skončení KBSP

Loukato

Za správnost:

dplk. J. ZAJIC, v. r.

Počet listů: 20

Souhrnná informace rozvědky č. 15

Východní politika vlády NSR po skončení KBSE

Zpráva zachycuje vývoj, který nastal ve vztazích mezi NSR a jednotlivými ZSS v období po závěrečné schůzce na nejvyšší úrovni KBSE v Helsinkách. Uvádí zejména významné změny, k nimž došlo v důsledku uplatňování diferencovaného postupu vlády NSR v rámci její východní politiky.

Závěry KBSE, přijaté na setkání nejvyšších představitelůúčastněných zemí v Helsinkách, nezůstaly bez vlivu na východní politiku současné vlády NSR.

Ministr zahraničí GENSCHER znovu potvrdil při různých příležitostech, že pro koaliční vládu SPD/FDP neexistuje alternativa k politice uvolňování napětí. Zdůrazňoval, že se nesmí připustit "jednostranná interpretace" výsledků KBSE, podle jeho výkladu však úsilí západoněmecké vlády o sjednocení německého národa prý nenarušuje vývoj ke zmírňování napětí. Toto tvrzení se pokoušel zdůvodňovat Závěrečným aktem KBSE, který připouští změnu hranic mírovými prostředky. V rámci NATO se vláda NSR současně připojila ke společnému atlantickému hodnocení vyhlídek dalšího odzbrojení a snížení napětí, které vyznívá pesimisticky.

V období po setkání na nejvyšší úrovni v Helsinkách se vláda NSR zaměřila ve východní politice přednostně na otázky, které považuje za klíčové z hlediska dosažení svých dlouhodobých cílů.

Především vyvíjela značné úsilí, aby dosáhla změny v postavení Západního Berlína jakožto samostatné politické jednotky, jak bylo vymezeno čtyřstrannou dohodou. Byly zaznamenány další případy jednostranného porušování této dohody ze strany NSR. Vláda NSR také zesílila tlak, aby v bilaterálních jednáních se SSSR a některými dalšími ZSS dosáhla ústupků, zejména začlenění Západního Berlína do všech připravovaných dohod, jejichž uzavření vázne právě na této podmínce.

Z třetího koše KBSE vyjmula vláda NSR jako nejdůležitější "humanitární otázky" vystěhování občanů německé národnosti ze SSSR a některých dalších ZSS, přičemž projednávání a vyřešení těchto otázek s odvoláním na dohody v rámci KBSE považovala za svůj prvořadý úkol.

Rozvíjení vzájemných hospodářských vztahů a průmyslové kooperace bylo třetím okruhem otázek, jímž se vláda ve své východní politice zabývala velmi intenzivně, aniž však došlo k výraznější změně oproti dřívějšku, pokud jde o stupeň přiznané důležitosti.

Podporu výměny informací podle závěrů KBSE pochopily západoněmecké sdělovací prostředky většinou v tom smyslu, že pro ně ZSS zůstaly nadále předmětem kampaní založených na pomluvách a výmyslech, které nijak nepřispívaly v duchu KBSE ke zlepšení vztahů mezi národy a k jejich lepšímu vzájemnému poznání. Vedle SSSR a NDR byla ČSSR zemí, která byla nejvíce vystavena těmto útokům.

Změny ve vztazích mezi PLR a NSR

Ze setkání na nejvyšší úrovni v Helsinkách u příležitosti podpisu Závěrečného aktu KBSE vzešel impulz k výrazné změně ve vztazích mezi PLR a NSR. V průběhu schůzky prvního tajemníka ÚV PSDS GIEREKA a kancléře SCHMIDTA bylo dosaženo zásadní dohody o poskytnutí finanční náhrady na základě polských požadavků, které vláda NSR až dosud odmítala. V důsledku této změny západoněmeckého stanoviska došlo k oživení vzájemných vztahů, které byly předtím po dlouhé době téměř zmrazeny.

V říjnu minulého roku navštívil ministr zahraniční NSR GENSCHEK Varšavu, kde podepsal na závěr dvoudenních jednání čtyři smlouvy.

V první z těchto smluv přijala vláda NSR závazek, že umožní varšavské Obchodní bance získat od Úvěrového ústavu pro obnovu ve Frankfurtu nad Mohanem úvěr ve výši 1 miliardy západoněmeckých marek. Úvěr bude vyplacen ve třech ročních splátkách (340, 330 a 330 miliónů marek) v letech 1975, 1976 a 1977 a bude zúročen 2,5 procenty ročně ode dne vyplacení každé z uvedených částek. Jeho splacení bude uskutečněno ve 20 stejných ročních splátkách počínaje 15. listopadem 1980. V souladu se čtyřmocenskou dohodou z 3. září 1971 má být tato smlouva "rozšířena na Západní Berlín".

Druhá smlouva upravuje otázky související s poskytováním důchodů z penzijního a úrazového pojištění v případech, kdy se důchodci přestěhují na území druhého státu. K této smlouvě bylo připojeno ujednání o finanční úhradě, podle

něhož NSR zaplatí PLR částku 1,3 miliardy západoněmeckých marek, jež má sloužit k vyrovnání všech vzájemných nároků v oblasti důchodového a úrazového pojištění. Platnost této smlouvy se rovněž vztahuje na Západní Berlín.

Ministři zahraničí obou zemí GENSCHER a OLSZOWSKI podepsali dále protokol, který obsahuje prohlášení polské strany s odvoláním na jejich jednání v Helsinkách dne 1. srpna 1975, že na základě šetření příslušných polských úřadů obdrží v průběhu příštích čtyř let asi 120 - 125 tisíc osob německé národnosti souhlas k vycestování do NSR. Tento příslib kladného posouzení má platnost i pro již předložené žádosti o vystěhování osob, jejichž nejbližší rodinní příslušníci a příbuzní v přímé linii se z různých důvodů nevrátili z NSR ke svým rodinám v PLR.

Posléze byl dohodnut dlouhodobý program rozvoje hospodářské, průmyslové a technické spolupráce. Zahrnuje velký počet oblastí, ve kterých jsou perspektivy spolupráce hodnoceny jako zvláště příznivé. Obě zúčastněné strany se zavázaly, že budou všemi vhodnými prostředky přispívat k vytváření podmínek pro uskutečňování jednotlivých plánů spolupráce a průmyslové kooperace mezi podniky, organizacemi a institucemi obou zemí.

Stanovisko opozičních stran CDU/CSU ke smlouvám s PLR bylo od počátku značně nejednotné, rozporné a rozkolísané.

Předseda CDU KOHL byl informován o jejich obsahu již před odjezdem GENSCHERA do Varšavy a nevyslovil proti nim žádné závažnější výhrady. K vytvoření napjatých vztahů mezi vládní koalicí a opozicí a k zostření rozporů uvnitř CDU/CSU

přispěl dopis předsedy CSU STRAUSSe, zasláný v druhé polo-
vině října minulého roku před prvním projednáváním dohod
s PLR ve Spolkovém sněmu všem spolkovým poslancům CDU/CSU
a všem ministerským předsedům zemských vlád vytvořených
CDU/CSU. STRAUSSův dopis obsahoval výzvu k odmítnutí dohod
s PLR. Předseda CDU KOHL a s ním převážná většina poslan-
ců CDU/CSU ve Spolkovém sněmu potom zaujali ke smlouvám s
PLR zamítavé stanovisko. Jako důvody pro odmítnutí KOHL uvá-
děl, že tyto smlouvy přihlížejí v nedostatečné míře k záj-
mům NSR, že protokol o vystěhování Němců z PLR není jasně
formulován, že hovoří o emigraci pouze 125 tisíc občanů ně-
mecké národnosti, zatímco prý osud dalších 160 tisíc zůstá-
vá nejistý. Dále vytýkal vládě, že od PLR nebyl získán zá-
vazek, že budou respektována lidská práva německé menšiny
na polském území. Poukazoval rovněž na nebezpečí, že smlou-
vy s PLR dají podnět dalším ZSS, aby vznášely obdobné fi-
nanční požadavky na vyplacení miliardových částek.

V souvislosti s prvním čtením zákonů ke smlouvám s PLR
ve Spolkovém sněmu a s jejich prvním projednáváním ve Spol-
kové radě v listopadu m. r. i při jiných příležitostech
(např. při rozpravě o rozpočtu) rozpoutala opozice ostrou
kampaň, ve které mj. obviňovala koaliční vládu SPD/FDP, že
uzavřela "špatné" smlouvy; že částka 1,3 miliard západoně-
meckých marek určená na vyrovnání důchodů je skrytá forma
přiznání náhrady škod nebo dokonce reparací a že bude sloužit
jako precedent pro ostatní ZSS; že spolková vláda vydává v
obtížné hospodářské situaci značné částky, aby vykoupila ja-
ko "rukojmi" z PLR občany německého původu, ačkoliv by jejich
vystěhování mělo být podle závěrů KBSE samozřejmou věcí a ne-
mělo by se za ně platit apod.

Ministr zahraničí NSR GENSCHER zdůrazňoval ve svých projevech v průběhu projednávání smluv s PLR ve Spolkovém sněmu v listopadu 1975 a v únoru 1976, že jde především o "usmíření s polským lidem", že smlouvy mají překonat minulost a obnovit "historickou sounáležitost Němců a Poláků". Pripouštěl, že polské smlouvy nevyřeší všechny problémy ve vztazích mezi PLR a NSR, současně upozorňoval, že "usmíření" po takové minulosti a zejména po strašlivé katastrofě let 1939 - 1945 vyžaduje čas a vzájemnou důvěru.

Během dlouhotrvající, téměř 11 hodinové rozpravy o smlouvách s PLR ve Spolkovém sněmu dne 19. 2. t. r. došlo k ostrému střetnutí mezi mluvčími vládní koalice a opozice. V diskusi se kancléř SCHMIDT plně postavil za stanoviska, obhajovaná ministrem zahraničí GENSCHERem. Při hlasování, které následovalo po skončení debaty, odevzdalo 276 poslanců svůj hlas pro přijetí smluv. Proti hlasovalo 191 poslanec opozice, zatímco 15 poslanců opoziční CDU/CSU se připojilo k hlasům ve prospěch jejich ratifikace.

Obě koaliční strany vystoupily jednotně proti útokům opozice. Ve svých prohlášeních a ve vystoupeních svých představitelů poukazovaly shodně na důsledky, které by mělo známení ratifikace smluv. Podle jejich argumentace by to znamenalo ztrátu důvěry polské vlády a veřejnosti v upřímnost snahy západních Němců o trvalé usmíření a pokles celkové mezinárodní prestiže NSR. Vládní koalice také rozhodně vylučovala možnost znovu jednat o "upřesnění" smluv s polskou vládou, jak to požadovala opozice a odvolávala se přitom na stanovisko, zcela jednoznačně vyjádřené v polském stranickém tisku.

Proti tvrzení opozice, že závazek vlády PLR umožnit vystěhování 120 - 125 tisíc Němců ve stanovené lhůtě je příliš mlhavě formulován, zdůrazňovali mluvčí koaličních stran, že tento závazek je stejně jasný jako dohoda o vyrovnání důchodů. Kromě toho po čtyřletém období, ve kterém se má vycestování uvedeného počtu uskutečnit, existuje ve smyslu ujednání možnost vystěhování i pro další Němce. Vzhledem k tomu, že částka 1,3 miliardy západoněmeckých marek je ve smlouvě definována jako úhrada důchodů a nikoliv jako odškodnění nebo dokonce reparace, považuje vláda NSR za zcela vyloučené, aby se ostatní ZSS mohly na poskytnutí důchodového vyrovnání PLR odvolávat při uplatňování svých případných finančních požadavků vůči NSR. Nehledě na to, že výše dohodnuté částky je pro NSR nesporně výhodná vzhledem k tomu, že platební povinnosti NSR vůči občanům PLR z titulu úhrady důchodů jsou ve skutečnosti nepoměrně vyšší. Výtce, že v obtížné hospodářské situaci vydává vláda NSR peníze na takovéto účely, z nichž má jednostranný prospěch socialistické Polsko, čelila koalice argumentem, že obě částky (na půjčku i úhradu důchodů) budou použity na zakázky pro západoněmecký průmysl.

Postoj poslanců CDU/CSU při hlasování ve Spolkovém sněmu byl nesporným úspěchem nejreakčnějších politických sil NSR představovaných bavorskou CSU a jejím předsedou STRAUSSem.

STRAUSSovi jakožto politického exponentovi bavorského vojensko-průmyslového komplexu se podařilo prosadit nejen v CSU, nýbrž i v CDU zájmy zbrojního průmyslu Bavorska, které vyžadují jako podmínku zvýšených zisků ze zbrojních zakázek zvýšení mezinárodního napětí. Tomuto cíli mělo sloužit znemožnění normalizace vztahů s PLR a obětování zájmů těch kapitálových skupin NSR, které mohou mít prospěch z objednávek PLR.

Pod vedením STRAUSSe pokračovaly tyto síly v boji proti polským smlouvám a přenesly je do Spolkové rady, která měla rozhodnout o jejich konečném osudu dne 12. března t. r. Pokusily se využít té okolnosti, že smlouva o náhradě důchodů podléhala vzhledem ke svému obsahu schválení Spolkovou radou a že koalice trvala na tom, aby všechny smlouvy s PLR byly posuzovány a schváleny jako celek.

Opoziční strany CDU/CSU měly ve Spolkové radě převahu hlasů. Pro výsledek hlasování však bylo rozhodující stanovisko zástupců Sárska, kde vláda CDU (v čele s předsedou RÖDERem) byla menšinová a byla odkázána na podporu FDP. Obdobná situace vznikla po zemských volbách v Dolním Sasku, kde byl v únoru t. r. zvolen předsedou vlády kandidát CDU ALBRECHT, ačkoliv koaliční strany SPD a FDP měly v této zemi většinu, tj. byl zvolen některými hlasy jejich poslanců. I když FDP odmítla vstoupit do koalice nemohla by menšinová vláda CDU vládnout bez její podpory a je nucena s ní počítat.

Z podnětu RÖDERa a ALBRECHTa byl vypracován seznam otázek, které předsedové zemských vlád CDU předložili GENSCHERovi s požadavkem, aby je objasnil před tím, než bude dne 12. března spolková rada hlasovat o smlouvě o důchodovém vyrovnání s PLR.

Teprve těsně před hlasováním se podařilo GENSCHERovi uspokojivě zodpovědět otázku, zda po vystěhování 125 tisíc Němců v čtyřletém období bude umožňováno i dalším občanům německého původu přestěhování z PLR do NSR. Když GENSCHER získal souhlas polské strany se svým výkladem smlouvy, podle něhož budou vydávána povolení k výjezdu i po této lhůtě,

prohlásili RÖDER a ALBRECHT, že budou hlasovat ve prospěch ratifikace. (RÖDER tento kladný postoj k polským smlouvám zaujímal již dříve.) Ostatní předsedové zemských vlád za CDU i předseda bavorské vlády GOPPEL za CSU se k nim připojili, takže odsouhlasení ratifikace smluv s PLR bylo jednohlasné.

CDU se rozhodla učinit tento krok s ohledem na nadcházející podzimní volby do Spolkového sněmu. Jednak chtěla demonstrovat před západoněmeckou veřejností svoji jednotu, jednak se chtěla vyhnout obvinění, že svým postojem znemožnila vystěhování Němců z PLR nebo jej přinejmenším znesnadnila. Nyní naopak může prohlašovat, že její zásluhou jsou podmínky "návratu Němců do vlasti" z PLR příznivější.

CDU se pokusila současně zmenšit značnou vzdálenost, která je dělila po hlasování ve Spolkovém sněmu od FDP, dosáhnout sblížení, které by mohlo případně vyústit ve vytvoření koalice s touto stranou. Na úrovni zemských vlád (především v Sársku a Dolním Sasku) byly již učiněny první kroky, na celospolkové úrovni byla tím zahájena příprava konce "sociálně-liberální" koalice, jenž by měl nastat v roce 1980.

Po výměně ratifikačních listin přijel na oficiální pozvání vlády NSR do NSR v dubnu ministr zahraničí PLR OLSZOWSKI a předpokládá se, že I. tajemník ÚV PSDS GIEREK uskuteční svoji návštěvu v NSR v červnu t. r.

Zatímco v NSR probíhalo toto ostré střetnutí mezi vládní koalicí a opozicí, jehož průběh i výsledky mají pro NSR značný zahraničně politický i vnitropolitický dosah, pokračovaly vlády PLR a NSR v rozvíjení vzájemných hospodářských vztahů a průmyslové kooperace.

Začátkem prosince 1975 navštívila NSR polská hospodářská delegace vedená náměstkem předsedy rady ministrů Kazimierzem OLSZEWSKIm, která jednala s vládními představiteli i se západoněmeckými průmyslovými kruhy o možnostech rozšíření vzájemného obchodu a průmyslové kooperace.

Jelikož deficit obchodní bilance PLR s NSR v posledním období neustále vzrůstal, došlo v průběhu roku 1975 ke snížení objemu výměny zboží mezi oběma zeměmi. PLR byla jednak nucena omezovat dovozy z NSR s cílem snižovat zmíněné pasívní saldo, jednak se orientovala na jiné kapitalistické země (např. Francii), od nichž získávala za podpory tamních vlád úvěry.

Ke zlepšení této situace má sloužit vedle snižování schodku obchodní bilance také smlouva o poskytnutí úvěru ve výši jedné miliardy západoněmeckých marek a protokol o průmyslové kooperaci (obojí 29. 10. 1975). Zejména průmyslovou kooperaci považují obě strany za účinný prostředek k rozvíjení vzájemných hospodářských vztahů. OLSZEWSKI zdůraznil při jednáních, že by obě země měly usilovat o společnou těžbu a společné využívání polského přírodního bohatství a navrhl řadu odvětví vhodných pro kooperační účely, jako např. projekty na spalování uhlí, na těžbu a zpracování mědi a některé projekty v oboru chemického průmyslu.

Vývoj vztahů mezi PLR a NSR v období po setkání na nejvyšší úrovni KBSE v Helsinkách ukazuje, že vláda NSR vymezila ve své východní politice PLR první místo při uplatňování snah o diferenciaci vztahů vůči jednotlivým ZSS. Podle našich informací vydalo bonnské MZV instrukce, aby západoněmečtí diplomaté ve styku s diplomatickými představiteli ZSS

zdůrazňovali, že přiznání finanční náhrady na vyrovnání důchodů PLR má zcela výjimečný charakter vzhledem ke vztahům v minulosti a zejména v období 2. světové války. Vláda NSR prý má k tomu zvláštní důvody, podobně jako pro dřívější odškodnění poskytnuté Izraeli a Jugoslávii (v tomto případě ve formě výhodného úvěru). Ostatní ZSS nemohou tudíž počítat s tím, že se jim podaří získat od NSR odškodnění v jakékoliv podobě a mají upustit od uplatňování obdobných nároků.

SSSR a ostatní ZSS

Ve vztazích vůči SSSR byla v popředí zájmu vlády NSR otázka Západního Berlína a tzv. humanitární otázky, současně byl z její strany kladen důraz na hospodářské vztahy a zejména na příznivý vývoj zahraničního obchodu.

V průběhu své návštěvy v SSSR (10. - 15. 11. 1975) jednal západoněmecký prezident SCHEEL o všech důležitých otázkách mezinárodní politiky i bilaterálních vztahů. Delegation NSR, kterou vedl, prosazovala v rozhovorech začlenění Západního Berlína do všech smluv, které jsou v současné době předmětem jednání mezi představiteli obou zemí. SCHEEL i ministr zahraničí GENSCHER, který ho doprovázel, trvali neústupně na svém požadavku, takže nebylo dosaženo žádného pokroku v jednáních o uzavření vědeckotechnické dohody, dohody o právní pomoci a o dlouhodobém plánu ke kulturní dohodě z r. 1973. Sovětská strana zdůraznila v odpovědi na západoněmecké návrhy závaznost čtyřstranné dohody o Západním Berlíně, podle níž není Západní Berlín součástí NSR, a nezbytnost podmínky smlouvy přísně dodržovat.

Pokud jde o humanitární otázky, tj. o vystěhování občanů německé národnosti do NSR, hodnotil GENSCHER dosavadní sovětský postup při povolování výjezdů vcelku velmi kladně.

Postoj západoněmeckých politických kruhů k otázce Západního Berlína také negativně ovlivnil průběh návštěvy předsedů městských sovětů v NSR, kteří vzhledem ke snahám o zneužití odřekli svoji návštěvu v Západním Berlíně.

Vývoj vzájemných hospodářských vztahů hodnotí obě strany kladně a vláda NSR ve své polemice s opozicí vyzdvihuje především značné rozšíření zahraničního obchodu mezi SSSR a NSR v roce 1974 oproti předešlému roku a pokračující vzestup v roce 1975, jakož i oboustrannou prospěšnost tohoto obchodu.

K vytvoření potřebných organizačních předpokladů pro rozvíjení hospodářské spolupráce byla v prosinci 1975 podepsána dohoda o spolupráci mezi Obchodní a průmyslovou komorou SSSR a Východním výborem německého hospodářství, podle níž budou obě organizace podporovat hospodářskou, průmyslovou a technickou kooperaci, vysílání delegací odborníků, pořádání přednášek a symposií, výměnu informací a propagačního materiálu a účast na mezinárodních veletrzích a výstavách v obou zemích. Současně byl dohodnut společný program činnosti na rok 1976.

Koncem března 1976 se sešla v Moskvě ke svému šestému zasedání smíšená komise pro hospodářskou a vědeckotechnickou spolupráci mezi SSSR a NSR, aby posoudila dosavadní vývoj

vědeckotechnických styků a průmyslové kooperace. Při této příležitosti zahájil ministr hospodářství NSR FRIDERICHS výstavu západoněmeckých obráběcích strojů v Moskvě.

Vztahy mezi ČSSR a NSR ovlivňovaly zejména otázky hospodářské spolupráce a průmyslové kooperace, dále tzv. humanitární otázky (vystěhování Němců) a promítl se do nich také postoj vlády a představitelů Spolkového sněmu k Západnímu Berlínu.

Začátkem prosince 1975 navštívil Prahu spolkový ministr hospodářství FRIDERICHS, aby zahájil "Týden německé techniky" a aby jednal s čs. vládními a hospodářskými představiteli. Předmětem jeho rozhovorů s ministrem zahraničního obchodu s. BARČÁKEM byly výsledky jednání snížené hospodářské komise, která se sešla několik dní před jeho příjezdem v Praze. Čs. strana poukazovala na rostoucí deficit obchodní bilance ČSSR s NSR a požadovala, aby vláda NSR přispěla ke zlepšení této situace zvýšením dovozních kontingentů pro čs. zboží. FRIDERICHS vyjádřil v zásadě ochotu k určitému limitovanému zvýšení, odvolal se však na nezbytnost souhlasu EHS, jehož orgány jsou v této otázce kompetentní. Na závěr rozhovorů podepsali oba ministři protokol o spolupráci. NSR projevuje také zájem o zřízení zastoupení západoněmeckých podniků v ČSSR a uvažuje dokonce o vytvoření úřadovny pro podporu zahraničního obchodu při velvyslanectví NSR v Praze.

S předsedou čs. vlády s. ŠTROUGALEM jednal FRIDERICHS rovněž o "humanitárních" otázkách, tj. především o vystěhování Němců z ČSSR. S odvoláním na závěry helsinské konference

požadoval, aby čs. vláda změnila svůj dosavadní postup při vyřizování žádostí o vystěhování, který považuje vláda NSR za neuspokojivý. Obdobně prohlašovali představitelé Západoněmeckého červeného kříže po jednání se zástupci ČSČK v Hamburku koncem listopadu, že čs. úřady povolují vycestování občanů německé národnosti do NSR jen výjimečně a požadovali urychlené kladné vyřizování žádostí.

V rámci parlamentních styků se uskutečnila v září 1975 pouze návštěva bavorských poslanců SPD v ČSSR. Jednání o vyslání delegace poslanců Spolkového sněmu do ČSSR s jeho předsedkyní RENGEROvou vyústilo v dohodu tuto návštěvu odložit, když čs. strana zdůvodnila svůj návrh zaneprázdněností příslušných čs. parlamentních představitelů. Skutečným důvodem odkladu však byla snaha předsednictva Spolkového sněmu zařadit do delegace poslance za Západní Berlín, některým z těchto poslanců nebyl členem delegace vyslané do BLR.

V prosinci 1975 tlumočil velvyslanec NSR v Praze prezidentovi republiky a generálnímu tajemníkovi ÚV KSČ s. HUSÁKovi oficiální pozvání k návštěvě NSR, která by se měla uskutečnit podle původních předpokladů v 2. polovině května nebo v červnu t. r.

Podle informací, které máme k dispozici, zahájili již západoněmečtí diplomaté ve smyslu pokynů bonnského MZV aktivitu, jejímž cílem je předejít tomu, aby čs. vláda nevyužila této návštěvy na nejvyšší úrovni k předložení svých požadavků na odškodnění s poukazem na polský precedent. Kromě toho vláda NSR naopak očekává, že tato návštěva přispěje k urychlení výjezdů občanů německé národnosti z ČSSR, že se počet kladně vyřízených žádostí zvýší již před návštěvou a

zejména po ní jako její výsledek. Na vysokých západoněmeckých místech se zkoumá otázka vhodnosti uskutečnění návštěvy s. HUSÁKA v NSR před říjnovými volbami a je spíše tendence tuto návštěvu odložit.

Těžiště rozhovorů, které měl předseda Státní rady BLR Todor ŽIVKOV s kancléřem SCHMIDTEm v průběhu návštěvy v NSR (24. - 28. 11. 1975), spočívalo v oblasti bilaterálních a především hospodářských vztahů. ŽIVKOVovi se dostalo ujištění nejvyšších západoněmeckých představitelů, že NSR má také s ohledem na závěry KBSE nadále zájem o rozvoj oboustranně výhodných vztahů. BLR získala již dříve příslib dlouhodobého úvěru v přibližné výši 1 miliardy západoněmeckých marek, který měl sloužit k financování dodávek zařízení z NSR pro výstavbu bulharského průmyslu. Ještě před uskutečněním návštěvy T. ŽIVKOVA dala vláda NSR najevo kompetentním bulharským místům, že upustila od úmyslu poskytnout BLR úvěr za obdobných výhodných podmínek jako PLR. Bulharská delegace vedená T. ŽIVKOVem proto žádost o úvěr nepřednesla a její hovory se týkaly zejména odstranění značného bulharského schodku ve vzájemné obchodní bilanci a vytváření podmínek pro průmyslovou kooperaci. Na bulharský požadavek liberalizace obchodu reagoval SCHMIDT odkazem na závazky NSR vůči EHS a otevřeně zdůraznil, že hospodářské styky se zeměmi EHS a s RZ mají v zahraničně obchodní koncepci NSR přednost před styky se ZSS.

Byla podepsána rámcová dohoda o dlouhodobé perspektivě rozvoje hospodářské, průmyslové a technické spolupráce, která má vytvořit společně s dohodou o rozvoji hospodářské, průmyslové a technické spolupráce z května 1975 rozšířenou základnu pro uzavírání kooperačních smluv mezi podniky otou

zemí. Ministři zahraničí BLR a NSR podepsali při této příležitosti také kulturní dohodu, která obsahuje tzv. berlínskou doložku, podle níž se dohoda vztahuje i na Západní Berlín v souladu s dohodou čtyř mocností o Západním Berlíně. Ve společném prohlášení se BLR a NSR vyslovily pro podporu kontaktů všeho druhu, včetně např. rozvíjení turistického ruchu. Prezident SCHEEL a kancléř SCHMIDT byli pozváni k návštěvě BLR a oba pozvání přijali.

SCHMIDT dal také v průběhu rozhovorů s T. ŽIVKOVem zcela nepokrytě najevo, že postoj ZSS k Západnímu Berlínu bude považován vládou NSR za hlavní měřítko pro zmírňování napětí a zlepšování vzájemných vztahů.

Otázka poskytnutí úvěru byla jedním z hlavních bodů programu jednání ministra zahraničí NSR GENSCHERA v RSR (4. - 5. 12. 1975), kam přijel na pozvání rumunského ministra zahraničí MACOVEEKA. RSR požadovala, aby jí vláda NSR poskytla dlouhodobý úvěr ve výši 300 milionů západoněmeckých marek za podmínek, za kterých získávají úvěry od NBR rozvojové země (2 % úrok, splátky rozvržené na období 30 let). Přes opětovné rumunské naléhání odmítl GENSCHER tuto žádost s odůvodněním, že NSR nepovažuje RSR za rozvojovou zemi. Předmětem jednání byl dále vysoký deficit rumunské obchodní bilance s NSR, který se stal vážnou překážkou dalšího rozšiřování vzájemné výměny zboží. Průmyslová kooperace a vědeckotechnická spolupráce vážne na nejasnosti rumunské koncepce, kterou se má pokusit odstranit skupina rumunských hospodářských expertů, jež navštíví v r. 1976 NSR. Západoněmecká strana projevila mj. zájem podílet se na výstavbě kanálu Constanza - Dunaj.

GENSCHER vyjádřil vůči svým rumunským partnerům nespokojenost se snížením počtu Němců, kteří přijíždějí na návštěvu příbuzných do RSR v důsledku zvýšení částky stanovené k povinné výměně valut. Přednesl rovněž požadavek, aby vláda RSR blahovlnně posuzovala žádosti občanů německé národnosti o slučování rodin a o vystěhování, což mu bylo přislíbeno. Snažil se posléze získat podporu rumunské strany pro stanovisko vlády NSR k Západnímu Berlínu.

Ve vztazích mezi MLR a NSR byl zaznamenán rozvoj především v oblasti hospodářské a vědeckotechnické spolupráce, poněkud značný je rozsah průmyslové kooperace. Dosažené výsledky byly projednány v lednu t. r. (14. - 15. 1. 1976) v Bonnu na zasedání smíšené komise za vedení maďarského ministra zahraničního obchodu BIRO a ministra hospodářství NSR FRIDERICHSa.

Bylo konstatováno, že objem zahraničního obchodu mezi MLR a NSR se v roce 1975 zmenšil a pokles se projevil zejména u maďarských dovozů, takže se podařilo snížit schodek obchodní bilance s NSR. Slibně se rozvíjely kooperační vztahy a podle protokolu podepsaného při ukončení návštěvy ministra BIRO v NSR bude průmyslová kooperace zaměřována do oblastí oboustranného zájmu, zejména do strojírenského, chemického a elektrotechnického průmyslu. Až dosud bylo uzavřeno 225 dohod o kooperaci, z toho 159 zůstává nadále v platnosti, 66 bylo již realizováno a připravuje se dalších přibližně 350 smluv tohoto typu.

Rovněž vědeckotechnické styky spočívající ve výměně stipendistů se v posledních letech úspěšně rozvíjely, přičemž MLR se snaží dávat přednost přírodním a technickým vědám, kdežto NSR preferuje společenské vědy. Po skončení KBSE zesílilo úsilí NSR využívat nejen vědy, nýbrž i kultury k ideologickému pronikání.

V souvislosti s přípravou návštěvy I. tajemníka ÚV MSDB Jánose KADÁRa začala západoněmecká strana vyvíjet iniciativu, směřující k uzavření kulturní dohody. Předaný návrh však nevyhovuje vládě MLR (předpokládá např. zřízení kulturního střediska NSR v Budapešti). MLR je ochotna uzavřít pouze rámcovou kulturní obdobnou těm, které již existují mezi SSSR a BLR na jedné a NSR na druhé straně.

Odložení návštěvy J. KADÁRa v NSR se bezpochyby projeví ve zpomalení rozvoje vzájemných styků, zejména v kulturní oblasti.

Mezi NDR a NSR probíhala v období po závěrečné schůzce KBSE řada jednání, která vycházela z dřívějších iniciativních návrhů NDR. Pouze v jednotlivých případech byla dovedena do konce (např. dohoda o tranzitní doprava a tranzitních silnicích, dohoda o poštovním a telekomunikačním styku). Některá další pokračují s přestávkami bez vyhlídek na pozitivní ukončení v dohledné době pro nereálné postoje NSR (např. jednání o právní pomoci, o státním občanství, při němž NSR prosazuje jediné státní občanství pro obě země).

Rovněž o většině dlouhotrvajících jednáních mezi vládou NDR a západoberlínským senátem možno konstatovat, že uvázla na mrtvém bodě, když senát tvrdošijně odmítl většinu návrhů, které předložila NDR v prosinci 1973 a nebo jejich přijetí vázal na nereálné požadavky. (Výjimku představuje dohoda o spolupráci při záchranných opatřeních v hraničních vodách mezi NDR a Západním Berlínem.)

V postojích vlády NSR, západoberlínského senátu a starosty SCHUTZE vůči NDR se v plném rozsahu uplatňuje jejich koncepce, podle níž má Západní Berlín sloužit jako zkušební kámen pro ověřování, do jaké míry je možno za pomoci zneužití závěrů KBSE získat od ZSS ústupky v otázce Západního Berlína.

Ke zvýšení napjatosti vztahů mezi NDR a NSR přispěl v poslední době incident vyvolaný v souvislosti s odmítnutím vstupních víz pro některé západoněmecké novináře, kteří zamýšleli navštívit lipský jarní veletrh. Lipsko opustili na protest demonstrativně a předčasně spolkový ministr hospodářství FRIDERICHS a ministr hospodářství a financí zenské vlády Dolního Saska KIEP, ačkoliv šlo o novináře, u kterých bylo nutno předpokládat podle dřívějších zkušeností, že nebudou věcně informovat o NDR, nýbrž že návštěvy zneužijí k psaní pomluv o NDR v rozporu se závěry KBSE.

Z á v ě r y

1. Při uplatňování diferencovaného přístupu ve "východní politice" NSR došlo po ukončení KBSE k výraznému posunu ve směru k PLR. Po období stagnace nastalo oživení styků, k němuž dalo impuls uzavření dohod mezi NSR a PLR o vystěhování Němců z PLR, o odškodnění PLR ve formě důchodového vyrovnání a o poskytnutí výhodného úvěru PLR.
2. Vláda NSR klade zesílený důraz na otázku Západního Berlína, vyvíjí snahy o jeho co nejtěsnější připoutání k NSR a v bilaterálních jednáních s jednotlivými ZSS usiluje o jeho začlenění do projednávaných smluv.

Jsou oprávněné obavy, že tude-li pokračovat v tomto postupu, naruší otázka Západního Berlína proces normalizace vzájemných vztahů.

3. Závěrů KBSE se snaží vláda NSR využívat k tomu, aby přednostně prosazovala řešení tzv. humanitárních otázek, tj. především vystěhování Němců ze ZSS v rámci snah o sjednocení německého národa. Po smluvním vyřešení této otázky s PLR přenáší tlak zejména do vztahů s ČSSR.
4. Zájem NSR o rozšiřování zahraničního obchodu a průmyslové kooperace se ZSS pokračuje, přesto však vláda NSR odmítá poskytovat dalším ZSS (včetně RSR) úvěr obdobný tomu, jaký získala PLR.